

goro Sinaj. Obisk v samostane sv. Katarine in na gori Deseterih zapovedi. Potnim vtisom, ki nikjer ne prekoračijo tiste mere, ki je neobhodna, da dobi čitatelj zadostno impresijo o položaju, se ves čas pridružujejo kulturno-zgodovinski spomini, spomini na dogodke iz sv. pisma ali na Sinaju tudi zanimiv ekskurz v zakladnico slovanskih rokopisov v samostanu sv. Katarine, in učenjak, ki potuje, se skromno skriva za kramljajočega pripovednika, ki pa se semintja povzpne preko poljudnosti, ki ga odlikuje, do mojstrskega orisnika kulturnih in pokrajinskih sličic.

To knjigo moramo prišteti dobrim sodobnim potopisom. Frst.

Frán Erjavec: **Zgodovina katoliškega gibanja na Slovenskem.** Ljubljana, Prosvetna zveza, 1928.

Prosvetna zveza je sklenila za svojo tridesetletnico izdati svojo zgodovino. V pravem spoznanju kričeče potrebe, da se končno enkrat zbere gradivo za zgodovino sodobnega katoliškega pokreta pri Slovencih sploh, pa je iz te namere izrasla Zgodovina katol. gibanja na Slovenskem. Razdeljena je na štiri velike oddelke, ki obravnavajo prve početke katoliškega gibanja v Sloveniji (1848—1879), oblikovanje slovenskega katoliškega gibanja (1879—1893), razmah katoliškega gibanja (1893—1906) in zmago katoliškega gibanja (1907—1918). Vsak oddelek je organiziran tako, da podaja najprej pogled avstrijske politike tiste dobe, nato slovenske in končno podrobno zgodovino katoliškega gibanja v Sloveniji in ozko z njo zvezano zgodovino katoliške prosvete. Dočim se glavna poglavja pečajo predvsem z razvojem in stanjem v središču Slovenije, so vselej orisana v posebnem poglavju stanja slovenske politike v slovenskih obmejnih deželah, ki so se posebno vsled ozirov na narodnostni boj zelo različno niansirala. Vodivni Kranjski stopi ob stran kot najvplivnejša slovenska štajerska, dokler katoliško gibanje končno ne zadobi v vseh ozirih izrazit splošno slovenski značaj, s katerim preide v novo državo. V sklepnem dodatnem poglavju se obravnava podrobna zgodovina ljubljanske Prosvetne zveze po osvobojenju.

Kako nam je bila ta knjiga potrebna, se prepričamo še prav posebno ob njenem branju, ko se nam začno odkrivati korenine dogodkov, ki smo jih ali sami doživeli ali sami pri njih sodelovali, a se jih nismo zavedali v njihovi historični zvezi. Marsikaka nerazumljiva poteza v naši sodobnosti nam oživi in je pojasnjena, posebno tudi marsikatera pogosto neprijetna posebnost slovenskega političnega življenja. Ne bomo sicer trdili, da se pisatelj posebno trudi, da prikrije svoje simpatije in antipatije — te kaže tako očitno, da v dvomljivih slučajih ne bo preslepil pazljivega čitatelja — vendar pa je nepobiten skrajno negativen rezultat te knjige glede metod in vloge t. zv. napredne ali liberalne kulturne struje v slovenskem življenju. Ne le, da se nam jasno pokaže, kako je objektivno stanje, motreno s stališča slovenskih kulturnih interesov, ampak spoznamo celo, da prav nič drugačno ni moglo biti. Tudi marsikaj zagonetnega v katoliškem gibanju samem se nam pojasni v zgodovinski kontinuiteti, v kateri tudi vloga in medsebojno razmerje osebnosti Šusteršiča in Kreka pridobi svojo neizprosno logiko.

Marsikdo izmed nas bo to in ono pogrešal, imel to ali ono željo, kako bi se dala knjiga izboljšati,

snov ekonomičneje izgraditi v sliko, ki se nam kaže kot mozaik, katerega kamenčki se strnejo včasih v ne čisto določno zaznavno obliko, vendar ob veliki uslugi, ki nam jo je pisatelj naredil, moramo molčati. Zunanja zgodovina katoliškega gibanja nam je podana, gradivo zbrano in razvrščeno in ustvarjen je s tem tudi osnovni predpogoj za tisto knjigo, ki mora priti za njo, za knjigo, ki nam bo podala razvoj katoliške ideologije pri Slovencih, za knjigo, ki bo zajela v polnost in z umetniško močjo podala velike vodilne osebnosti tega pokreta in zunanjim povodom dodala tudi njih rezultate v slovenski duhovni sferi. Frst.

SRBO-HRVATSKO SLOVSTVO

Dragiša S. Lapčević: **Teorija književnosti** (osnovana na estetici) za srednje i stručne škole. Beograd, 1927. Štamparija »Merkur«.

Lapčevića, ki kaže drugače razumno pojmovanje književnosti, in je razen te knjige še spisal okoli 41 tozadavnih razprav v srbskem, francoskem in nemškem jeziku, je ogrnil tiskar v dokaj komično obleko. Od nebrojnih tiskarskih pogreškov sta se mi posebno dopadla dva: Dostojevski je postal Dostijevski, kompozicija pa je postala opozicija, ki jo pisatelj poučuje: »Kod dobre opozicije jeste cilj, da svi delovi budu i dovoljno odeljeni, i opet lepo i jedinstveno spojeni.« Kot razlago mi je prijatelj povedal, da v srbskem tisku ni take točnosti kot v nemškem.

V raztrgani obleki je vendar razborita vsebina, pisana s toplim navdušenjem do estetičnih vrednot v leposlovju, pač z ozirom na praktične potrebe formalne kulture mlade generacije, čeravno se je pisatelj menda večkrat oziral na rek: »Das Beste, was du wissen kannst, darfst du den Buben doch nicht sagen.« Pri poglavjih o tragediji in komediji bi bil pisatelj moral vsekako omeniti Aristotela, ne le zato, ker mu stoji pred očmi klasični ideal, ampak ker je od francoskega in nemškega klasicizma naprej povzjel vse drame večinoma obračun z Aristotelovo poetiko in njegovimi definicijami. Kljub temu ta popularizacija pojmov iz književnosti ni pisana samo za srednje šole, za katere hvalevredno omenja poleg srbskih in hrvaških tudi vse važnejše slovenske pisatelje in pesnike, ampak se ozira na vse literarne izobrazence in našteva vsa važnejša imena iz svetovnega slovstva ter omenja in razlaga vse vrste književnosti.

Drevo spoznanja, ki se zove poezija, hoče gledati in pojmovati s stališča estetike, to je vede, ki proučava in išče zakone lepote. Nekdaj je vladala normativna estetika, ki je sprva aprioristično deducirala zakone lepega, pozneje pa z abstrakcijo pravil iz posameznih vrst poezije uveljavljala kanon, ki je učil, kako se umetnina tvori in kako se preraja. Estetična sodba, ki sloni na individualnem občutju človeka in dobe, je postala razumska in si prisvojila vso nemoč razuma, katerega delokrog je mrtva narava, iz katere je izgnal življenje. Umetnost pa je ustvarjanje novih individualnih organizmov, za katere ni pravila v starih, ampak v vedno se obnavljajočem procesu življenja. Zato je vsak porast umetnosti združen z zametavanjem okusa predidode dobe. Ustvarja se lepota novih organizmov, katero spoznaš z novim doživetjem, ne pa s starimi pravili in za katero je še treba